

Nr 14.

Av herr **Lindberg** i Umeå, *angående utredning om ersättning för olycksfall i arbete åt arbetaren hos statens arbetslöshetskommission S. K. E. Bergman.*

Den 26 sept. 1933 var arbetaren Sven Kristian Eugen Bergman från Bastuträsk, Norsjö socken i Västerbottens län, sysselsatt med vägarbete för statens arbetslöshetskommissions räkning å arbetsplatsen 319 å vägen Åsträsk—Bastuträsk. Bergman var s. k. reservarbetare men hade 50 öre pr arbetsdag extra i egenskap av s. k. lagbas. Han deltog i arbetet på samma sätt som andra arbetare i laget. Ovannämnda dag arbetade Bergman vid en lyftkran. Vid nedfirning med kranen av en större sten slets — till följd av stens tyngd — handveven från Bergmans händer och tillfogade honom ett slag i ansiktet. Hans skador voro så svåra att han blivit invalid för livet.

På olycksfallet följde en längre sjukdomstid under vilken Bergman var urståndsatt att prestera utredning angående de närmare omständigheterna vid olycksfallet. Först den 2 april 1935 hölls på framställning av Bergman polisundersökning, vilken förrättades av landsfiskalen i Norsjö distrikt. Enligt polisförhørsprotokollet avgåvos vid förhöret följande berättelser:

»*Arbetaren Nils Hiller Holmström i Bastuträsk:* Den 26 september 1933 hade Holmström och Bergman m. fl. personer befunnit sig i vägarbete å vägbyggnaden Ekträsk—Åsträsk—Bastuträsk cirka 1 1/2 kilometer söder om Bastuträsks järnvägsstation. Arbetet hade bestått i sättning av en stentrumma, varvid använts en lyftkran. Vid 1/2 9-tiden på f. m. samma dag hade en sten skolat lyftas med kranen. Stenen hade svängts in mot stentrummans mur för att inpassas i stentrumman och Bergman hade reglerat handvindan till lyftkranen. Svängarmen på lyftkranen hade varit för kort, varför stenen måst skjutas fram över trumöppningen. Stenen skulle nämligen placeras såsom lock på trumman. Stenhuggaren Sven Lindberg från Björknäs i Norsjö socken, som varit tillsyningsman vid arbetet, hade skjutit fram stenen och Bergman hade reglerat handvindan. Just då stenen skulle placeras över trumöppningen hade Bergman lossat spärren till lyftkranens drev, men då stenen varit för tung och lyftkranen ej ägt sin fulla lyftkraft, på grund av att nedre blocket varit borttaget, hade Bergman ej orkat hålla tillbaka handvindan och sköta om nedfirningen av stenen, varför Bergman, sedan handvindan snott runt ett par, tre varv, erhållit ett kraftigt slag i ansiktet av densamma, så att han förlorat sansen. Bergman hade forslats till barnmorskan Anny Marklund i Bastuträsk, vilken anlagt ett första förband, och sedan hade Bergman fraktats med automobil till lasarettet i Skellefteå för erhållande av vård. Holmström framhöll vidare, att kranen varit för högt placerad, så att handvindan befunnit sig i jämnhöjd med Bergmans huvud. På

grund därav hade Bergman icke kunnat använda sin kroppstyngd vid stens nedfirande. Det vore även praxis att använda sig av en plattform att stå på vid dylikt arbete, men någon plattform hade icke funnits att tillgå. Bergman hade icke halkat eller tappat fotfästet eller på något sätt varit oförsiktig vid olyckstillfället. Vidare uppgav Holmström, att därest det undre blocket icke varit borttaget från lyftkranen, hade någon olycka sannolikt icke kommit att inträffa. Arbetet hade pågått i cirka tre veckors tid innan olycksfallet inträffat, och vid tiden för arbetets början hade det undre trissblocket varit anbragt å lyftkranen, men då trissblocken skulle utlånas till ett annat arbetslag, hade platsledaren, schaktmästaren John Eriksson i Bastuträsk, borttagit detsamma. Även under föregående dagar hade sten firats med lyftkranen utan att det undre trissblocket varit anbragt å lyftkranen, men då denna sten varit av mindre dimensioner, så hade någon olycka icke inträffat. Då större stenar lyfts med kranen, så hade två man brukat reglera handvindan. Att handvindan ej reglerats av två man vid ifrågavarande tillfälle berodde därpå, att arbetet varit brådiskande, varför arbetslaget måst fördela arbetet, då en hel del planhuggning av sten återstått. Vid olyckstillfället hade Holmström varit sysselsatt med planhuggning, och då han blivit varse, att en olycka komme att inträffa, hade han skyndat till Bergmans bistånd, men icke medhunnit avvärja olyckan.

Sven Kristian Eugén Bergman vitsordade Holmströms uppgifter angående olycksfallet och tillade: vid olyckstillfället hade närvarit ovannämnde Holmström, K. J. Lundström, Robert Lindberg och Sven Lindberg samt Bergman. Bergman och Sven Lindberg hade arbetat med täckning av en stentrumma. En sten hade varit upplyftad med lyftkranen och svängd in över stenmuren för nedfirning, och då det ej funnits någon bromsanordning på kranen, hade spärren måst avlyftas och nedfirningen ske med handkraft. Handtaget till vindan hade därvid ryckts ur Bergmans händer, antagligen förorsakat av någon guppling av stenen, vilken hängt på enkel stålvej, emedan det undre trissblocket helt saknats. Trissblocket hade borttagits av arbetsledningen. Bergman framhöll, att lyftkranens lyftkapacitet minskats med minst hälften på grund av att det undre blocket varit borttaget.

Sven Lindberg hade stått med ryggen vänd mot Bergman vid olyckstillfället, varför Holmström varit enda åsyna vittne till förloppet vid olyckshändelsen. Vid olycksfallet hade Bergman erhållit ansiktsbenet fullständigt söndertrasat. Bergman hade vårdats en månad å Skellefteå lasarett och därefter hade han gått under behandling hos en tandläkare, då hans löständer blivit sönderslagna vid olycksfallet. Sedermera hade Bergman behandlats en och en halv månad å Serafimerlasarettet i Stockholm för de skador, som han vid olycksfallet ådragit sig å vänstra ögat.

Bergman uppgav, att han uppbure en ersättning av riksförsäkringsanstalten med 300 kronor per år, motsvarande en invaliditet av $33\frac{1}{3}$ procent.

Arbetaren Anton Ragnar Hedström i Bastuträsk: Hedström hade ej varit närvarande, då olyckan inträffade, men hade under föregående dagar arbetat med bankfyllning mot ovannämnda stentrumma. Ett par dagar innan olycks-

fallet inträffat hade Hedström skolat använda lyftkranen för att lyfta en stubbe, varvid han observerat, att det undre trissblocket varit borttaget. Hedström ansåg, att lyftkranen försvagats genom att trissblocket borttagits. Han ansåg, att därest det undre trissblocket förefunnits å lyftkranen vid olycksfallet, hade Bergman med all säkerhet kunnat reglera handvindan ensam i fråga om den sten, som då skulle nedfiras.

Det skulle här antecknas, att stenhuggaren Sven Lindberg ej kunde anträffas för att höras i ärendet.

Den 9 augusti i Kattisträsk:

Närvarande vittne: chauffören Gustaf Westerlund i Norsjö.

Hördes *stenhuggaren Sven Ruben Lindberg*, vilken berättade:

Lindberg berättade sammanstämmande som ovannämnde Holmström om förloppet vid olycksfallet. Bergman och hans arbetskamrater hade själva uppmonterat lyftkranen, då Lindberg kommit till arbetsstället. Det hade varit praxis att taga bort det undre blocket vid lyftkranens användning, då arbetet därigenom gått fortare. Lindberg framhöll, att om Bergman väntat och ej börjat nedfirandet av stenen ensam, så hade ingen olycka inträffat. Det vore nämligen svårare att fira en sten än att lyfta den. Lindberg ansåg, att några särskilda skyddsåtgärder ej varit erforderliga. Lindberg hade arbetat med stenarbete i 15 års tid och alltid använt sig av liknande lyftkranar, utan att någon olycka inträffat. Lindberg uppgav, att det hade varit lämpligt att lägga ett plankgolv eller plattform invid lyftkranen, då det varit för högt till handvindan och Bergman på grund därav ej haft tillräcklig kraft att reglera nedfirandet av stenen.

Schaktmästaren John Ericson i Bastuträsk har hörts per telefon, varvid han uppgivit, att några särskilda försiktighetsåtgärder icke brukat vidtagas vid sådana arbeten, varom här vore fråga.

Bergman hade varit utsedd såsom lagbas, varför han erhållit en extra ersättning av 50 öre per dag.

Enligt av Statens Arbetslöshetskommission utfärdad instruktion för lagbas, som av Ericson för mig företetts, skulle i protokollet intagas följande utdrag av instruktionen, nämligen:

»Lagbasen skall utkvittera och ansvara för behövlig arbetsredskap, vilken, under den tid arbetet icke pågår, alltid skall hållas inlåst i härför avsedd verktygskur, samt tillse att redskapen av ovana arbetare användas på rätt sätt och i övrigt väl vårdas.

Till vederbörande arbetsbefäl skall omedelbart göras anmälan om bortkommen materiel och i god tid göras utbyte av försliten arbetsredskap. Genom vårdslöst handhavande, slarv, eller bristande tillsyn förkommen materiel skall av lagen eller den det vederbör ersättas».

I syfte att erhålla ersättning utöver den som tillförsäkrats Bergman enligt olycksfallsförsäkringslagen — 322 kr. pr år — instämde Bergman statens arbetslöshetskommission till Stockholms rådhusrätt, där målet första gången

handlades den 18 juni 1936. Kärandens ombud anförde vid rätten, att Bergman icke ville reservationslöst åberopa innehållet i polisförhørsprotokollet, då utredningen enligt hans förmenande vore ofullständig. Till rätten ingavs ett läkareintyg av följande innehåll:

»Arbetaren Eugen Bergman, f. d. $^{13}/_{10}$ 1900, har vårdats å Skellefteå lasarett fr. o. m. den $^{26}/_{9}$ t. o. m. den $^{24}/_{10}$ 1933 och har sedermera erhållit vård å min mottagning. Vid inkomsten till lasarettet den $^{26}/_{9}$ företedde han följande skador: Contusio faciei o. fractura complicata oss. nasi, maxillae et zygomatici. Den skadades ansikte var synnerligen söndertrasat. Från högra näsvingen syntes ett över näsryggen gående ojämmt sår i vars botten man såg nässlemhinnan trasig och nedsmutsad. Näsbenen voro sönderslagna i smärre fragment fastsittande i hudflikarna. Under vänstra ögat hade lösslitits en cm.-bred hudflik parallellt med undre ögonlockskanten, vilken hudflik med en cm.-bred stjälk satt fast vid vänstra delen av näsan. I båda ögonhålorna fanns utbredda blödningar på grund av vilka ögonlocken voro så svullna att han ej kunde öppna desamma. Hela ansiktet var dessutom deformerat och båda överkäksbenen sönderbrutna och alldeles lösa så att man kunde förskjuta hela gompaltet. Även nedre vänstra benomfånget till ögonhålan var lösryckt och förskjutbart. Röntgenundersökning vid inkomsten visade en rad av brott inom överkäkarna och ögonhålorna. Hela ansiktsskelettets främre del är söndersprängt i ett otal fragment. Bl. a. så kan man urskilja ett större fragment som avskiljer överkäken på båda sidor samt en massa smärre fragment inom näsans skelettdelar och ett som är avsprängt från högra ögonhålaus sidodel. Å skallbasen kan man ej se något säkert brott, ej heller å underkäken.

Ögongloberna voro oskadda och vid senare företagen undersökning av synförmågan var denna normal på båda ögonen. Vilket allt intygas på heder och samvete.

Skellefteå den $^{16}/_{4}$ 1935.

Sven Wahlgren,
Lasarettsläkare.»

Efter att målet handlagts vid åtta rättegångstillfällen avkunnade Stockholms rådhusrätt utslag den 17 juni 1937 och resolverade därvid, att »enär av utredningen i målet icke kan anses framgå, att olycksfallet föranletts av vårdslöshet eller försummelse av någon som i käranden överordnad ställning tillhört arbetsledningen, samt svaranden vid sådant förhållande icke kan anses ansvarig för den käranden ågångna skadan, alltså finner rådhusrätten käromålet icke kunna bifallas.»

Bergman hade yrkat, att arbetslöshetskommissionen måtte förpliktas att till honom utgiva dels ersättning för sveda och värk med 10,000 kr., för framtida men och lyte med 20,000 kr. och för mistad arbetsförtjänst med 1,000 kr. om året, räknat från olycksfallet till stämmningsdagen, den 12 maj 1936, med avdrag likväl av vad Bergman i anledning av olyckan uppburit i livränta från riksförsäkringsanstalten, samt för tiden från sistnämnda dag en årlig livränta om 800 kronor.

Bergman fullföljde målet i Svea hovrätt, som i dom den 19 november 1937 fastställde rådhusrättens utslag.

Tiden för anförande av besvär i högsta domstolen utgick den 20 december 1937. Bergman, som haft för avsikt att fullfölja målet i högsta instans, blev på grund av sin fattigdom urståndsatt att göra detta. Den advokatfirma, som omhänderhaft målet i hovrätten, fordrade 100 kr. för att utlämna protokollen. När Bergman lyckats åstadkomma detta belopp, var tiden så långt framskriden, att han i sin medellöshet icke kunde uppbringa en advokat vilig att hjälpa honom. De personer han vänt sig till med anhållan om bisträckning kände icke till målet, och då protokollen voro tillgängliga var ingenting att göra åt saken.

Av rättegångsprotokollen, som skola tillställas vederbörande riksdagsutskott, framgår, att Bergman erhållit framtida men av olyckan. Följande läkareintyg ha av Bergman ytterligare åberopats:

»Invaliditetsintyg. Pat. inkom till lasarettet men med hela ansiktet söndermosat och benen i näsan och överkäken söndersprängda i flera småbitar. Av näsans ben hava en hel del benbitar avgått som sekvestrar.

Han är nu läkt med ganska gott läge av frakturerna ehuru det dröjde länge innan käkfrakturerna voro konsoliderade.

Ansiktet är vanställt dels genom asymmetri så att hela v. ansiktshalvan verkar något intryckt. Kring v. öga finnas vanställande ärr med ectropion vid lat. ögonvinkeln. Han kan ännu ej sluta v. öga fullt utan kvarstår en springa på $\frac{1}{2}$ cm. lateralt.

Näsan står snett med en högerkonvex böjning och mitten av näsryggen är något insänkt. H. näscavitet är något förträngd av det dislocerade septum nasi, som bakåt-uppåt är något defekt. Munnen står något snett.

Käken är konsoliderad och har han fått en ny överkäksprotes.

Pat. klagar över nedsatt synförmåga å v. öga, men är S. =10/10 H. 1.00.

Han har tårflöde på grund av förstöring av tårvägarna på v. öga och ectropion, som möjligen senare bör opereras. Slutningen av ögat har dock blivit bättre och bör event. op. först senare tagas i övervägande.

Skellefteå den 30 januari 1934.

Sven Wahlgren.

»Hänvisande till ett av mig den $\frac{10}{4}$ 1935 utfärdat intyg åt arbetaren Eugen Bergman, f. d. $\frac{13}{10}$ 1900, får jag härmed på grundvalen av en av mig den $\frac{16}{8}$ företagen undersökning intyga att patienten på grund av skadan mot vänstra ögonhålan har erhållit en förskjutning av ögongloben med ty åtföljande dubbelseende, vilket på patientens skriftliga begäran intygas på heder och samvete.

Skellefteå den 15 september 1936.

Sven Wahlgren.

Lasarettsläkare.»

Till motionären har Bergman om sina ekonomiska förhållanden lämnat följande uppgifter den 2 januari 1938:

»I fast egendom äger jag torpet Skoglunda n:o 1 med intecknad köpesumma tvåtusen kronor samt en annan beteshägnad med en köpesumma och intecknad summa av 250. Min sysselsättning är i huvudsak vedhuggning emedan jag kan ej gå i tyngre arbeten och har därför anhållit hos pensionsstyrelsen om skomakareutbildning men fått avslag på grund av för hög ålder. Min livränta är 322 kr., min inkomst av arbete är 468 kr. och underhåll från kommunen 25 kr. i månaden».

»Herr Sven Eugen Bergman, Bastuträsk. Får meddela dig att din skuld till Norsjö fattigvård utgjorde den 31 december 1937 tretusenett Hundrafyra (3,104) kronor 55 öre. Bjursele den 31 december 1937. C. J. Lundberg, fattigvårdsstyrelsens ordförande.»

Av åldersbetyg, utfärdat av pastor i Bastuträsk, framgår, att Bergman är gift och att hans familj består av hustru och fyra barn, det äldsta barnet med födelseåret 1925 och det yngsta med födelseåret 1932. Bergman är själv 37 år gammal.

Genom hovrättens icke överklagade utslag är fastställt, att staten *juridiskt* är friad från ansvar för olyckan och från varje rättslig skyldighet att ekonomiskt bisträcka Bergman utöver vad han erhåller i invaliditetsersättning från riksförsäkringsanstalten, d. v. s. 322 kr. om året. Det råder emellertid en enhällig uppfattning i de bygder, där Bergman befinner sig — och denna uppfattning delas av andra —, att det lidande Bergman fått utstå, de skador med framtida men han erhållit och de ekonomiska bekymmer han nu lever under borde kunna förmå den statliga arbetsgivaren att visa en *humanitet* som man kan förmoda att flertalet enskilda arbetsgivare skulle ha visat i händelse en arbetare hos dem skadat sig under liknande omständigheter. Det har nu fallit på en fattig kommuns lott att bära ansvar för underhåll av Bergmans familj, då han själv på grund av sin invaliditet icke har den nödvändiga arbetsförmågan.

Med åberopande av den i rättegångsprotokollen anförda utredningen och förestående motivering tillåter jag mig hemställa att riksdagen måtte besluta

att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående ekonomisk ersättning i lämplig form och till skäligt belopp åt arbetaren hos statens arbetslöshetskommission Sven Kristian Eugen Bergman, vilken den 26 september 1933 skadat sig i arbetet och av olyckan erhållit framtida men.

Stockholm i januari 1938.

Elof Lindberg.